

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Абалкин Л.И. Логика экономического роста / Л.И. Абалкин. – М. : Институт экономики РАН, 2002. – 228 с.
2. Булеев И.П. Социальные факторы инвестиционного развития экономики / И.П. Булеев, С.С. Шевцов // Вестник Донбасской государственной машиностроительной академии. – 2008. – № 2(12). – С. 52–55.
3. Гальчинський А.С. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Гесць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
4. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / М. Кастельс, П. Хіманен. – К. : Ваклер, 2006. – 256 с.
5. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. – М. : Прогресс, 1990. – 295 с.
6. Сухоруков А.И. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : [монографія] / А.И. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.
7. Удовиченко В.П. Пошук оптимальної моделі соціально-економічного розвитку України / В.П. Удовиченко // Регіональна економіка. – 2010. – № 1(11). – С. 35–42.
8. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер ; пер. с нем. А.С. Автономова [и др.] ; общ. ред. А.Г. Милейковского. – М. : Прогресс, 1989. – 445 с.
9. Эрхард Л. Благополучие для всех: Репринт. Воспроизведение / Э. Эрхард ; пер. с нем. ; авт. предисл. Б.Б. Багоряцкий, В.Г. Гребенников. – М. : Начала-Пресс, 1991. – 332 с.
10. Организация Объединенных Наций: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>.
11. Словарь гендерных терминов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.owl.ru/gender/268.htm>.
12. Wykaz wskaźników Strategii Europa 2020 wraz z danymi dla Unii Europejskiej i Polski znaleźć można na portalu STRATEG [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://strateg.stat.gov.pl>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРИЧОРНОМОР'І

PERSPECTIVES OF MECHANICAL ENGINEERING DEVELOPMENT IN UKRAINIAN BLACK SEA REGION

У статті досліджено, проаналізовано та охарактеризовано динаміку показників промислової, у тому числі машинобудівної та автомобілебудівної, продукції Українського Причорномор'я за 2010–2013 рр. Досліджено та представлено в табличній формі динаміку показника обсягу реалізованої промислової продукції по областях Українського Причорномор'я за 2010–2014 рр. Зображено динаміку обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу населення. Відображено динаміку індексів промислової продукції Причорноморського регіону за 2010–2013 рр. Представлено й охарактеризовано динаміку індексів промислової продукції машинобудування за основними видами діяльності та капітальних інвестицій у промисловість.

Ключові слова: машинобудування, автомобілебудування, промислова продукція, обсяг реалізованої промислової продукції, капітальні інвестиції.

В статье исследована, проанализирована и охарактеризована динамика показателей промышленной, в том числе машиностроительной и автомобилестроительной, продукции Украинского Причерноморья за 2010–2013 гг. Исследована и представлена в табличной форме динамика показателей объема реализованной промышленной продукции по областям Украинского Причерноморья за 2010–2014 гг. Представлена

динамика объема реализованной промышленной продукции (товаров, услуг) на душу населения. Отражена динамика индексов промышленной продукции Причерноморского региона за 2010–2013 гг. Представлена и охарактеризована динамика индексов промышленной продукции машиностроения по основным видам деятельности и капитальных инвестиций в промышленность.

Ключевые слова: машиностроение, автомобилестроение, промышленная продукция, объем реализованной промышленной продукции, капитальные инвестиции.

The article investigated, analyzed and characterized the dynamics of industrial and including engineering and automotive products Ukrainian Black Sea regions for the years 2010–2013. The dynamics of industrial production Ukrainian Black Sea regions has been researched and presented in tables for the years 2010–2014. The dynamics of industrial products (goods and services) per capita of the population has been showed. The dynamics indices of industrial production Black Sea region has been displayed for the years 2010–2013. The dynamics of the indices of industrial production for the basic types of activity and capital investment in the industry has been presented and described.

Key words: market machinery, automotive, industrial products, output of industrial production, capital investment.

УДК 658:621

Терлецька В.О.

аспірант кафедри теоретичної і прикладної економіки
Національний університет
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми. Оскільки машинобудування, зокрема автомобілебудування, є пріоритетними та стратегічними галузями економіки

будь-якої країни, для розвитку вітчизняного машинобудування необхідний значний розвиток, який передусім повинен бути підкріплений інвестиціями.

Дослідження, здійснені Міжнародною фундацією сприяння ринку, Одеським державним економічним університетом (ОДЕУ) та іншими організаціями [1, с. 62], засвідчили доцільність розвитку машинобудування і в Українському Причорномор'ї, оскільки саме цей економічний регіон має значний потенціал та високі перспективи розвитку. Проте, як показує статистика, теорія не підтверджується практикою, тому необхідно проаналізувати економічну ситуацію в цьому регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями, пов'язаними з розвитком кластерів в Приморському регіоні, займалися такі науковці, як Соколенко С.І., Єрмакова О.А., Михайлюк О. та інші вчені, а також Міжнародна фундація сприяння ринку, Одеський державний економічний університет (ОДЕУ). Проте немає належних напрацювань щодо стану показників кон'юнктури ринку машинобудівної продукції Українського Причорномор'я, що на сьогоднішній день є важливим завданням дослідження стану ринку для науковців, дослідників, підприємців тощо, оскільки дослідження та аналіз стану кон'юнктури ринку машинобудівної продукції України є питанням актуальним, адже більшість практиків та теоретиків розглядають цю галузь як перспективну, тому що не всі ресурсні та виробничі потужності вітчизняних машинобудівних виробників використовуються повною мірою та в достатньому обсязі. Як зазначає Єрмакова О.А., «відсутність єдиного бачення щодо перспективних напрямів кластеризації перешкоджає впровадженню кластерної політики приморських регіонів. До того ж більшість країн Чорноморського басейну, з якими межують регіони Українського Причорномор'я, вже мають і здійснюють свої національні програми кластеризації» [1, с. 62].

Постановка завдання. У статті планується дослідити, проаналізувати та охарактеризувати стан ринку промислової, у тому числі машинобудівної та автомобілебудівної, продукції Українського Причорномор'я. До основних цілей належать: дослідження та аналіз показників обсягу реалізованої промислової продукції в Українському Причорномор'ї, індексів промислової продукції, індексів промислової продукції машинобудування за основними видами діяльності та капітальних інвестицій у промисловість.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Структура ринку машинобудівної продукції України характеризується переважанням металомістких галузей над наукомісткими, хоча для розвитку останніх в Україні є всі необхідні умови: великий науково-технічний та виробничий потенціал країни, розвинена науко-дослідна база, яка вимагає значних інвестицій для практичного застосування, вигідне транспортне та географічне положення (з'єднує країни Європи та Азії).

Машинобудівний комплекс – це сукупність галузей промисловості, що виробляють машини й устаткування для всіх ланок народного господарства. Машинобудівний комплекс у розвинених країнах світу – це стратегічний міжгалузевий господарський комплекс, галузь науково-технічних знань, що об'єднує систему науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), технологічних організацій та безлічі інших підприємств, продукція яких (машини, устаткування, прилади, апарати, механізми, послуги) має загальноекономічне призначення, виробничу та експлуатаційну спільність. Це перспективна та провідна сфера економіки, основа промислового виробництва багатьох країн світу, тому є доцільним розвиток машинобудівного комплексу в Україні.

Машинобудування – провідний підрозділ промисловості, фундамент технічного прогресу її господарства, підвищення ефективності всіх його галузей, що характеризується складною структурою і великою кількістю галузей. Провідне місце в машинобудівному комплексі України посідає автомобілебудування.

Розміщення машинобудівної галузі на території України характеризується недостатньо ефективною територіальною структурою виробництва та нерівномірністю. Згідно з інформацією Державного комітету статистики, основними районами концентрації підприємств машинобудування є Придніпровський, Донецький, Східний та Центральний райони. Загалом, із 2 031 підприємства машинобудування і металообробки України найбільша їх кількість зосереджена в Донецькій (217), Дніпропетровській (149), Луганській (169), Запорізькій (176) областях. Багато підприємств розміщено в Київській (84), Харківській (128), Львівській (165), Одеській (108) областях, а також у м. Київ (133) [2].

Причорноморський економічний регіон відіграє важливу роль в економіці України. Він має значний науково-технічний, виробничий, ресурсний потенціал та конкурентні переваги, зумовлені їх географічним розташуванням, природними, людськими, промисловими, транспортними ресурсами, значним транспортно-розподільчим потенціалом, а також володіє перспективами розвитку різноманітних секторів, а саме: транспортно-логістичного комплексу, курортно-рекреаційної сфери, туризму, агропромислового комплексу, сфери високих технологій, промисловості будівельних матеріалів, а також одним із перспективних – машинобудування.

Причорноморський регіон має досить вигідне географічне положення, розвинені структуру і спеціалізацію (кранобудування, суднобудування тощо), що в перспективі не потребує істотних змін. Тому є перспективи розвитку машинобудування завдяки вдосконаленню спеціалізації виробни-

цтва, реконструкції, технічного переоснащення, модернізації та оновлення діючих підприємств, підвищення рівня комплексності машинобудівних центрів.

Оскільки металомісткі виробництва тягнуть до металургійних баз (локомотивобудування, виробництво шахтового і металургійного устаткування тощо), працемісткі – до місць зосередження кваліфікованих кадрів (випуск верстатів, приладів, літаків) [3, с. 94], то є доцільність розвитку машинобудівного комплексу в Причорноморському регіоні, оскільки тут зосередились металомісткі виробництва.

На основі спеціалізації та кооперування машини створюють із сотень частин, що транспортуються від багатьох підприємств-постачальників. У зв'язку з цим зростає значення вигідного транспортно-географічного положення складальних підприємств. Вирішальне значення при цьому мають такі чинники, як споживчий, сировинний, трудовий, науковий і особливо зручне транспортно-географічне положення або сприятливе поєднання цих чинників. Орієнтація на споживача – провідний чинник розміщення підприємств машинобудування, оскільки дешевше перевозити метал і комплектуючі вироби, ніж громіздкі машини [3, с. 92].

Дієва підтримка галузей економіки країни в сучасних умовах є невід'ємною складовою частиною економічної політики держави, яка має перебувати в законодавчому полі і сприяти впровадженню законів, що регламентують усі сфери національного господарства [4, с. 22].

Як зазначає Михайлюк О., провідний науковий співробітник Одеського філіалу НІСД, «на півдні України виробляється 34% промислової продукції країни, на цей регіон припадає 28% капітальних інвестицій, майже 25% експорту і 15% імпорту товарів... Південь України акумулює третину економічного, демографічного і сільськогосподарського потенціалу країни... припадає майже 35% реалізованої промислової продукції...» [5, с. 86]. Тому є доцільність розвитку промисловості у Причорноморському регіоні, зокрема машинобудування. З цією метою варто дослідити і проаналізувати обсяг реалізованої промислової продукції в областях Причорноморського регіону (табл. 1).

Як видно з табл. 1, найбільшу частку обсягу реалізованої промисловості продукції (товарів, послуг) здійснювала Одеська область, проте її частка порівняно з базовим 2010 р. спала на 0,7%, тобто на 1 354,6 млн. грн.

За 2012–2013 рр. АР Крим на 0,2% випередила Миколаївську область за обсягом реалізованої промисловості продукції, а м. Севастополь поступився Херсонській області на 0,5% у 2013 р., та 0,3 % у 2012 р.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу за 2013 р. найбільшого значення набув у Миколаївській області

Таблиця 1

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)		Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу населення млн. грн.
	млн. грн.	%	
Україна			
2010	1065850,5	100,0	23236,0
2011	1331887,6	100,0	29140,3
2012	1400680,2	100,0	30721,2
2013	1354745,4	100,0	29781,4
Одеська			
2010	31175,9	2,9	13045,2
2011	27332,7	2,1	11443,5
2012	28438,7	2,0	11890,4
2013	29821,3	2,2	12447,2
Миколаївська			
2010	18687,9	1,8	15751,8
2011	21994,6	1,7	18627,6
2012	24161,8	1,7	20548,3
2013	22635,9	1,7	19331,7
Херсонська			
2010	9570,7	0,9	8773,8
2011	10977,6	0,8	10110,1
2012	10211,1	0,7	9447,7
2013	10881,2	0,8	10118,3
м. Севастополь			
2010	5970,8	0,6	15686,2
2011	5575,1	0,4	14631,8
2012	4557,7	0,4	11920,7
2013	4033,6	0,3	10486,3
АР Крим			
2010	16201,0	1,5	8247,2
2011	20556,7	1,5	10470,7
2012	27186,3	1,9	13841,7
2013	26520,6	1,9	13488,1

Джерело: сформовано автором на основі даних [http://www.ukrstat.gov.ua]

зі значенням 19 331,7 млн. грн., проте в 2012 р. його значення становило 20 548,3 млн. грн., що на 1 216,6 млн. грн. більше, ніж у 2013 р.

АР Крим щодо обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу в 2013 р. зайняла друге місце після Миколаївської області зі значенням 13 488,1 млн. грн.

Із метою деталізованого вивчення промисловості Причорноморського регіону доцільно представити обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності по областях. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності в Одеській області зображений у табл. 2.

Як видно з табл. 2, машинобудування за обсягом реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності в Одеській області займає близько 9% за 2014 р., а виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – незначну частку в розмірі 2,2% в 2014 р., і, як бачимо з таблиці, частка зменшилась на 1,4% порівняно з базовим 2010 р. і становить 732,2 млн. грн.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності в Миколаївській області представлений у табл. 3.

Як видно з табл. 3, машинобудування за обсягом реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності в Миколаївській області займає близько 12,2% у 2014 р., проте частка в промисловості з року в рік зменшується. Найбільшого значення показник досягнув у 2011 р. – 3 444,3 млн. грн., тобто частка маши-

нобудування в структурі промисловості зайняла 15,7%. Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – незначну частку, 0,4% у 2014 р., і як бачимо з таблиці, вона зменшилась порівняно з базовим 2010 р.

Отже, як бачимо з табл. 2 та 3, частка машинобудування в структурі промисловості у Миколаївській області перевищує частку машинобудування в Одеській області.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності в Херсонській області представлений у табл. 4.

Як видно з табл. 4, машинобудування за обсягом реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності в Херсонській області займає близько 7,3% за 2014 р., проте частка в промисловості з 2011 по 2013 р. зросла, а в 2014 р. зафіксовано спад. Найбільшого зна-

Таблиця 2

**Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності в Одеській області, млн. грн.**

	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість	31175,9 (100%)	27332,7 (100%)	28438,7 (100%)	27737,5 (100%)	33759,1 (100%)
Машинобудування	2444,0 (7,8%)	2715,5 (9,9%)	2784,5 (9,8%)	2182,8 (7,9%)	3039,6 (9%)
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	1108,4 (3,6%)	897,4 (3,3%)	803,7 (2,8%)	427,0 (1,5%)	732,2 (2,2%)

Джерело: сформовано автором на основі [http://www.od.ukrstat.gov.ua/]

Таблиця 3

**Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності в Миколаївській області, млн. грн.**

	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість	18687,9 (100%)	21994,6 (100%)	24161,8 (100%)	22635,9 (100%)	25725,9 (100%)
Машинобудування	2692,8 (14,5%)	3444,3 (15,7%)	3696,9 (15,3%)	3345,4 (14,8%)	3149,3 (12,2%)
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	277,8 (1,5%)	334,3 (1,5%)	260,0 (1,1%)	201,3 (0,9%)	102,8 (0,4%)

Джерело: сформовано автором на основі даних [http://www.mk.ukrstat.gov.ua/]

Таблиця 4

**Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності в Херсонській області, млн. грн.**

	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість	9570,7 (100%)	10977,6 (100%)	10211,1 (100%)	10881,2 (100%)	12113,7 (100%)
Машинобудування	1090,5 (11,4%)	1209,2 (11%)	1145,1 (11,2%)	1311,4 (12,1%)	882,6 (7,3%)
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	405,9 (4,2%)	247,3 (2,2%)	256,2 (2,5%)	529,7 (4,9%)	238,7 (2,0%)

Джерело: сформовано автором на основі даних [http://www.ks.ukrstat.gov.ua/]

чення показник набув у 2010 р. – 1 090,5 млн. грн., тобто 11,4% у структурі промисловості, а найменшого – у 2014 р. – 882,6 млн. грн. Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів зайняло незначну частку – 2% у 2014 р. і порівняно з 2013 р. скоротилось на 2,9%.

Отже, варто зробити висновок, що Херсонська область по частці машинобудування в структурі промисловості займає друге місце після Миколаївської, а Одеська область – третє місце.

Динаміка індексів промислової продукції представлена в табл. 5.

Таблиця 5
Індекси промислової продукції, %

	До попереднього року			
	2010	2011	2012	2013
Україна	111,2	107,61	98,2	95,7
Одеська	102,9	83,6	96,9	100,6
Миколаївська	110,3	104,2	99,5	96,5
Херсонська	100,5	93,1	104,7	92,4
м. Севастополь	114,4	110,4	95,0	112,7
АР Крим	110,5	104,3	98,7	100,8

Джерело: сформовано автором на основі [http://www.ukrstat.gov.ua]

Як бачимо з табл. 5, м. Севастополь за індексом промислової продукції в 2013 р. набув найбільшого значення – 112,7%, АР Крим – 100,8% та Одеська область – 100,6%, найменшого – Херсонська область зі значенням індексу 92,4%.

Індекси промислової продукції машинобудування за основними видами діяльності відображені в табл. 6.

Таблиця 6
Індекси промислової продукції машинобудування за основними видами діяльності, % до попереднього року

	До попереднього року			
	2010	2011	2012	2013
Україна	136,1	117,2	94,0	86,8
Одеська	90,8	127,9	104,6	93,7
Миколаївська	111,5	113,8	95,0	96,4
Херсонська	103,2	98,3	84,7	76,6
м. Севастополь	132,5	110,1	108,7	84,3
АР Крим	134,3	123,9	95,5	103,8

Джерело: сформовано автором на основі [http://www.ukrstat.gov.ua]

Як видно з таблиці 6, АР Крим за індексом промислової продукції машинобудування за основними видами діяльності в 2013 р. набула найбільшого значення – 103,8%, Миколаївська область – 96,4% та Одеська область – 93,7%. А найменше – м. Севастополь зі значенням індексу 84,3%.

Доцільно дослідити динаміку обсягу капітальних інвестицій у промисловість Причорноморського регіону та проаналізувати значення показника (табл. 7)/

Таблиця 7
Капітальні інвестиції у промисловість, % до загального обсягу інвестицій по регіону

	До попереднього року			
	2010	2011	2012	2013
Україна	30,0	34,3	35,2	39,5
Одеська	13,0	15,3	37,9	36,5
Миколаївська	30,4	29,7	36,7	49,7
Херсонська	18,5	26,6	25,7	33,3
м. Севастополь	10,4	14,5	14,6	11,7
АР Крим	17,0	60,1	63,1	50,1

Джерело: сформовано автором на основі [http://www.ukrstat.gov.ua]

Як видно з табл. 7, обсяг капітальних інвестицій у промисловість у відсотках до загального обсягу інвестицій по регіону в 2013 р. найбільшого значення набув в АР Крим – 50,1%, Миколаївській області – 49,7%, Одеській області – 36,5%, а найменшого – 33,3% – у Херсонській області.

Варто зазначити, що лідером з іноземних інвестицій у Причорноморському регіоні залишається промисловість. Так, в Одеській області на підприємствах промисловості зосереджено 561,6 млн. дол. (34,5% загального обсягу прямих інвестицій в область). У Миколаївській області значний обсяг іноземного капіталу також зосереджений на підприємствах промисловості – 124,8 млн. дол. США (48% загальнообласного обсягу прямих інвестицій). У Херсонській області на підприємствах промисловості зосереджено 121,7 млн. дол. (49,6% загального обсягу) прямих інвестицій [5, с. 15].

Висновки з проведеного дослідження. Причорноморський економічний регіон є невід'ємною частиною українського економічного простору. Економічний потенціал приморських регіонів використовується нераціонально і недостатньо порівняно з його потенціалом та стратегічним значенням для країни, оскільки відсутні стратегічні і тактичні засади управління цією територією. На сучасному етапі розвитку міжнародне міжрегіональне співробітництво Причорноморського регіону характеризується достатньою інтенсивністю контактів та розгалуженістю зв'язків, проте основними напрямками транскордонного співробітництва залишаються заходи у сфері культури, науки, освіти та спорту [5, с. 62–63]. Водночас, як бачимо з проведених досліджень, недостатньо використовується потенціал міжрегіонального співробітництва в економічній та інвестиційній сферах. Саме ці напрями могли б стати рушійною силою розвитку

економіки регіонів України, надали б поштовх до розробки та реалізації інвестиційних проектів на території нашої країни як в Причорноморському економічному регіоні, так і в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єрмакова О.А. Пріоритети кластерного розвитку економіки Українського Причорномор'я / О.А. Єрмакова // Зб. наук. пр. Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Економічні інновації. Інноваційний інструментарій розвитку господарської діяльності. – 2011. – № 42. – С. 61–69.
2. Машинобудівний комплекс України, його розвиток і розміщення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ebooktime.net>.
3. Тодосійчук В.Л. Регіональна економіка : [підручник] / В.Л. Тодосійчук. – Вінниця : ВДАУ, 2008. – 434 с.
4. Колбасін Є.С. Механізм державної підтримки автомобілебудування в Україні / Є.С. Колбасін // Проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 22–27.
5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України. Аналітична доповідь. Матеріали «круглого столу». – Одеса, 2013. – С. 162.